

Тема уроку: Микола Хвильовий. Життєвий і творчий шлях.

Мета уроку:

навчальна: ознайомити учнів із постаттю видатного українського письменника Миколи Хвильового, його світоглядною концепцією в контексті «літературної дискусії» 1925-28 рр., життєвою позицією й новаторством у літературі;

розвиваюча: розвивати вищі потреби в учнів, їхнє прагнення до саморозвитку, розвивати емоційну пам'ять;

виховна: виховання учнів на гуманістичних засадах, розвивати співчуття та увагу до близьких людей.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Методична організація уроку: пояснювально-ілюстративний метод, евристичний метод, метод творчого читання.

Прийоми реалізації методичної організації уроку:

- лекція вчителя зі складанням учнями тез;
- демонстрування ілюстрацій;
- евристична бесіда;
- коментоване читання.

Шлях аналізу: комбінований.

Обладнання: портрет Миколи Хвильового, відбитки фотокарток письменника та його родини, картки з текстом передсмертних записок письменника та уривками з його автобіографії, підручник, дошка.

Література:

1. Доній О. Актуальність проблематики памфлетів Миколи Хвильового / Олесь Доній // Молода нація: Альманах; [упоряд. М. Розумний, О. Проценко]. — К., 1996. — С. 13-22.
2. Жулинський М.Г. Талант, що прагнув до зір / Микола Жулинський // Твори в 2 т. Т. 1. Поезія. Оповідання. Новели. Повісті / Микола Хвильовий; [упоряд. М.Г. Жулинського, П.І. Майданченка]. — К., 1990. — С. 5-43.
3. Коваль В. Сталінський вирок Миколі Хвильовому / Віталій Коваль // Дніпро. — 1980. — № 9. — С. 8393.
4. Пахаренко В. Суть та еволюція ідеології М. Хвильового / Василь Пахаренко // Розбудова держави.— 1996. — № 7. — С. 44-48.
5. Розумний М. Микола Хвильовий та українська ідея / Максим Розумний // Генеза. — 1994. — № 2. — С. 100-102.
6. Ставицька Л.О. «Я тільки приніс тобі запах слова» / Леся Ставицька // Мовознавство. — 1993. — № 6. — С. 28-33.
7. Телехова О.П. Українська література. Методичні матеріали до вивчення шкільного курсу / Олександра Петрівна Телехова. — Х.: Ранок, 2001. — С. 84.
8. Українська література. 11 клас [підручник для середньої загальноосвітньої школи] / Р.В. Мовчан, Ю.І. Ковалів, В.Ф. Погребенник, В.С. Панченко. — К.: ВТФ «Перун», 1999. — С. 63-69.
9. Харчук Р. Два прочитання памфлетів Миколи Хвильового: у час національної ейфорії та в період суспільної депресії / Роксана Харчук // Молода нація: Альманах; [упоряд. М. Розумний, О. Проценко]. — К., 1996. — С. 23-29.
10. Микола Хвильовий. З літературної спадщини. Уривок з автобіографії / Микола Хвильовий // Вітчизна. — 1987. — № 12. — С. 106-108.
11. Цюп'як І. Екзистенціаль смерті як вимір буття в прозі Миколи Хвильового / Ірина Цюп'як // Слово і час. — 2003. — № 3. — С. 72-75.
12. Юрій Шерех. Про памфлети Миколи Хвильового / Юрій Шерех // Твори в 5 т. Т. 4. / Микола Хвильовий; [упоряд. і заг. ред. Г. Костюка, вст. ст. Ю. Шевельова]. — Нью-Йорк, Балтимор, Торонто, 1984. — С. 7-63.
13. Шкандрій М. Про стиль ранньої прози Миколи Хвильового / Мирослав Шкандрій // Твори в 5 т. Т. 2. / Микола Хвильовий; [упоряд. і заг. ред. Г. Костюка, передм. М. Шкандрія]. — Нью-Йорк, Балтимор, Торонто, 1984. — С. 7-28.

Хід уроку:

Організаційний момент.

На дошці висить портрет письменника, а також записано два епіграфи:

**Так споконвіку було:
одні упирались з ганчіркою в руці,
а другі тяглися до стяга зорі і йшли за хвостами комет,
горіх розкусивши буття. І хіба поспіє вічність
шпурнути в моє обличчя
докір?**

Микола Хвильовий «У електричний вік»

Усі ми розіп'яті на хрестах...

Олекса Слісаренко

Оголошення теми і мети уроку.

Сьогодні на уроці ми розглянемо життєвий і творчий шлях Миколи Хвильового. Не минула Миколу Григоровича гірка доля. Як і Тарас Шевченко, він стає символом, фетишем, міфом. Ми спробуємо розвінчати усі міфи й довести, що саме Хвильовий поставив питання про існування української інтелектуальної еліти.

Мотивація навчальної діяльності.

19 лютого 1925 року газета «Культура й побут» опублікувала наслідки анкетування тридцяти харківських літераторів. На питання: «Хто ваш улюблений письменник?» двадцять вісім літераторів назвали з прозаїків Миколу Хвильового.

Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

Микола Хвильовий — це псевдонім (інші псевдоніми — Уманець Юлія, Кароль Стефан). Справжнє ім'я письменника — Микола Григорович Фітільов.

«Стинно: Хвильовий. Сам хвилюється і нас усіх хвилює, п'янить і непокоїть, дратує, знесилює і полонить. Аскет і фанатик, жорстокий до себе і до інших, хворобливо вражливий і гордий, недоторканий і суворий, а часом — ніжний і сором'язливий, химерник і характерник, залюблений у слово, у форму, мрійник», — так писав про Хвильового Володимир Коряк.

Юрій Лавріненко говорив про Миколу Хвильового: «Микола Хвильовий уважається лідером у п'ятірній вершинній групі суверенів мистецтва Розстріляного Відродження, до яких належав він сам як новеліст, Тичина як лірик, Микола Куліш як драматург, Курбас як режисер і Довженко як кіномитець».

Микола Хвильовий народився в селищі Тростянець на Харківщині (тепер Сумської області). Мав брата Олександра та трьох сестер. Мати — Єлизавета Іванівна Тарасенко — донька бухгалтера маєтків власника великих гуралень Коніга (Кенінга). Батько Миколи Григоровича — Григорій Олексійович — був народним учителем, раніше навчався в Харківському університеті, але був відрахований через свої опозиційні народницькі настрої. Батько страждав на алкоголізм, тому родина розпалася. Микола виховувався в родині бабусі. Освіта письменника обмежувалася чотирма класами, займався самоосвітою. Микола Хвильовий одружувався двічі: від першого шлюбу з вчителькою Катериною Гащенко (одружилися наприкінці 1918 р. або на початку 1919 р. [М.П. — дату ми знаємо приблизно]) мав доньку Іраїду; удруге одружився з Юлією Григорівною Уманцевою, мав пасербицю Любов. 1924 р. Хвильовий написав автобіографію російською мовою. *Уважаємо за доцільне зачитати з неї деякі уривки.*

«Пам'ятаю ці далекі темні ночі. У кімнаті ми, маленькі діти, і наша сіроока мати. Уже перевалило за північ, і тривога росте. Власне, вона росте тільки для мене й моєї матері, бо сестра й брат давно сплять. Вона росте тому, що за якісь півгодини прийде мій п'яний батько.

— Колюнька, — каже мати, — ти ж гляди!

Вона більше нічого не говорить, але я її розумію. Мені всього 5-6 років, але я знаю, що вже можу їй допомогти: коли батько почне тягати її за волосся, я вчеплюся в його ногу й доти буду безумно кусати, поки він не відкине мене від себе й не зажене в якийсь закуток.

Пам'ятаю місячні ночі. Міцний мороз. На снігу горять фантастичні діаманти, і вони остаточно засліпили мене. На снігу в самій білій сорочці й босоніж стоїть, похилившись на стару березу, моя сіроока печальна мати: вона втекла від батька, коли він тягав її за волосся.

— Боженьку, — мовчки молюся я, — куди ж ти дивишся?

<...> І от я бачу себе то робітником у Донбасі, то бродягою, босяком, що три дні не їв. Гроші, що я заробив у цегельні (мене відтіля вигнали за сварку з десятником), я проїв, а роботи ніде не міг знайти. Тоді йду й думаю: «А чому мені не зайти до якоїсь хати і не попросити шматок хліба?» <...> я тут же вибрав хату якогось заможного козака й підійшов до вікна.

— Тьотю, дайте шматок хліба, — несміливо попросив я.

— Багато тут вас ходить,— сказала тьотя й зачинила вікно. Я відчув, як мені загорілися вуха, і не тому, що «тьотя» пожаліла шматочок хліба, а тому, що я зрадив себе.

<...> почалась <...> війна. Я йду у військо. Фронт зробив з мене більшовика <...>. І тому, коли починається 1917 рік, я <...> пришилую до грудей два банти: червоний і ... жовто-блакитний. До того і після того я ніяких значків не носив, але тоді я горів, як і всі, і хотів бути, так би мовити, українським більшовиком. З мене, звичайно, глузували, і я скинув обидва банти <...>».

Хвильовий і хвильовисти були за світосприйманням послідовними модерністами, тобто осердям душі мали, з одного боку, волонтаризм, а з другого— кордоцентричну романтику. Завдяки цій романтиці вони стали послідовними націоналістами, завдяки волонтаризму—фанатичними комуністами, а після розчарування в комунізмі дехто з них ступив крок до інтегрального націоналізму, фашизму. Прагнення поєднати, злити два протилежні світосприймальні первні спричинило надзвичайно бурхливу динаміку духовних шукань цих митців, а принципова неможливість такого злиття приводила до почергового переважання в їхній свідомості то першого, то другого. Отже, у 10-х рр. вони сповідували націоналістичні ідеали, у 20-х рр.— комуністичні позиції, середина 20 -х рр.— націоналістичні, початок 30 -х рр.— усі приймають офіційну лінію партії й особисто товариша Й. Сталіна й зазнають поразки.

Микола Григорович був «українським комуністом». У цьому полягала його внутрішня роздвоєність і трагедія. Письменник передчував свою «загадкову смерть». Смерть як «не-буття», «ніщо» письменник втілює в амбівалентних [подвійних] образах, мотивах, символах, у розгортанні сюжетних ліній, у підтекстових шарах тощо. Уже у «Вступній новелі» відтворено контрастне протиставлення, яке викликає роздвоєне емоційне переживання: **«Драстуй, запашне життя! <...> Завтра піду на могилу комунара <...>. Я понесу йому пучок синьоокких фіалок і там згадаю про свою загадкову смерть. <...> Драстуй, запашне життя! Я - вірю! ЖИТТЯ»**. Ці слова були ніби пророкуванням. І до цього часу існує версія про те, що Хвильового вбили, оскільки будинок «Слово», у якому він мешкав, має подвійний вихід.

Будинок письменників «Слово» споруджений у Харкові 1928 р. за проектом архітектора М. Дашкевича. У різні роки в будинку жили й працювали відомі літератори та діячі мистецтва. Будинок розташований за адресою — вул. Культури, № 9.

Спробуємо проаналізувати останній день письменника.

Уранці 13 травня 1933 р. Микола Хвильовий збирає в себе на квартирі найближчих друзів: Миколу Куліша, Олеса Досвітнього, Григорія Епіка, Івана Дніпровського, Майка Йогансена, Івана Сенченка та ін., — частує чаєм, жартує, грає на гітарі. За переказами, Микола Хвильовий читав «Бесы» Пушкіна:

**Хоть убей, следа не видно,
Сбились мы, что делать нам!**

А через деякий час виходить до своєї робочої кімнати, лунає постріл. Хтось із друзів, що кинулись на постріл, побачив тоді на письмовому столі, залитому кров'ю, прощальну записку, яка потім була конфіскована. Її зміст переказує Юрій Смолич. Хтось безтямним поглядом зачепився за свіжий, останній для Миколи Григоровича номер «Літературної газети», розгорнутої на віршах Гр. Вакара, присвячених пам'яті Володимира Маяковського [наклав на себе руки 1930 р.]: «Стріляйтесь вам / було занадто рано. / Вам би громити ще / трошити / руйнувати, / Щоб наших буднів /вигоїти/ рани <...>».

Лише в період «перебудови» вдалося отримати з архівів НКВС передсмертні записки Миколи Хвильового.

«Золотий мій Любисток!

Пробач мені, моя голубонько сизокрила. Свій нескінчений роман, між іншим, вчора я знищив не тому, що не хотів, щоб він був надрукований, а тому, що треба було себе переконати: знищив— значить, уже знайшов у собі силу волі зробити те, що я сьогодні роблю.

Прощай, мій золотий Любисток.

Твій батько

М. Хвильовий.

13/V — 1933 р.

Харків».

«Арешт ЯЛОВОГО — це розстріл
цілої Генерації... За що?
За те, що ми були найщирішими
комуністами? Нічого не розумію.
За Генерацію Ялового відповідаю
перш за все я, Микола Хвильовий.
«Отже», як говорить Семенко...
ясно.
Сьогодні прекрасний сонячний день.
Як я люблю життя — ви й не
увялясте. Сьогодні 13. Пам'ятаєте,
як я був закоханий у це число?
Страшенно боляче.
Хай живе комунізм.
Хай живе соціалістичне будівництво.
Хай живе комуністична партія.
P.S. Усе, у тому числі й авторські права, передаю Любові Уманцевій. Дуже
прошу товаришів допомогти їй і моїй матері.
13/V — 1933 р. Микола Хвильовий».

Миколи Хвильового вже не було. Над свіжою могилою плакали Мати, Дружина, Дочка, сестри. Після XX з'їзду партії поверталися репресовані діячі культури. Але Микола Хвильовий не був репресований, не був виключений з партії, проте його твори не передруковувалися, не потрапляли до читача, оскільки письменника трактували як зрадника. Надією жила в далекому Свердловську його родина — дружина Юлія Григорівна Уманцева й дочка [пасербиця] Любов. Вони чекали на «повернення» після XX з'їзду чоловіка та батька— уже хоча б доброю згадкою, відродженою книжкою... А пошта принесла їм із Києва грудневий номер журналу «Вітчизна» за 1959 р. зі статтею Леоніда Новиченка з підкресленими в ній словами: «Покалічений уламок арцибашевщини», хворий ідейно, духовно, морально цей письменник, як свідчить більшість його творів, належав до прямих епігонів буржуазного декадансу й тому закономірно відійшов у літературне небуття. Ненависник Шевченка, формалістичний істерик, що мав пристрасть до всього темного, брудного, нездорового, роздвоєного, що спільного він міг мати з передовою українською літературою, з її традиціями, з основними напрямками її розвитку!»

Цього не витримала Юлія Григорівна й перерізала собі вени.

ОРІЄНТОВНИЙ КОНСПЕКТ

13 грудня 1893 р. — народився Микола Григорович Фітільов у селищі Тростянець на Харківщині (тепер Сумської області).
1914-1916 рр. — воював на фронтах Першої світової війни.
1917 р. — почав друкуватися.
1921 р. — видав поему «У електричний вік» та збірку поезій «Молодість».
1923-1924 рр. — надрукував збірки новел «Сині етюди» та «Осінь».
1925 р. — розпочав знамениту «літературну дискусію» памфлетом «Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян». З'явилася збірка памфлетів «Камо грядеши».
січень 1927 р. — намагаючись урятувати ВАПЛІТЕ, Хвильовий разом з Яловим і Досвітнім виступив у пресі зі спокрувальним листом і вийшов зі складу літературного угруповання.
1927-1939 рр. — вийшли «Твори в трьох томах» (ініціатор видання — Раїса Азарх).
зима 1928 р. — поїздка до Відня на лікування.
1929 р. — вийшла поетична книга «Досвітні симфонії».
13 травня 1933 р. — покінчив життя самогубством.

ЛІТЕРАТУРНА ДИСКУСІЯ 1925-1928 рр.¹

Українізація, формально проголошена 7 з'їздом КП(б)У в квітні 1923 р., активно почала здійснюватися від квітневого пленуму ЦК партії 1925 р. У листопаді 1926 р. на 15 конференції ВКП(б) було проголошено курс на форсовану індустріалізацію країни. У грудні 1927 р. на 15 з'їзді ВКП(б) було вирішено провести колективізацію. Усі ці заходи були керовані з Москви й проводилися виключно в інтересах Москви. Так звана «літературна дискусія», хоч як вона з цензурних та інших причин була стиснена до меж власне

¹ Підкреслений матеріал бажано записати як конспект.

культури й мистецтва, була природною реакцією на історичну ситуацію. Країна опинилася на історичному перехресті: перетворення на провінцію Москви, хай тим часом із допущенням (у обмежених масштабах місцевої мови) тільки для обслуговування технічних потреб та ідеологічних вимог центру, чи збереження своєї самобутності — це було питанням з питань. І хоч ніхто не ставив його просто так, у цьому була глибинна суть «літературної дискусії». Проте учасниками її були лише діячі культури.

Дискусія почалася статтями Михайла Биковця «Дискусія на літературному фронті» («Знання», 1925, № 2-3). 30 квітня 1925 р. у додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» було опубліковано виступ Григорія Яковенка «Про критику і критиків у літературі», у якому автор вимагав літератури, зрозумілої кожному (про комуни й трактори), а по дорозі зачепив оповідання Хвильового «Я(Романтика)»: «Хто його читатиме?.. Читатимуть його міщани, дегенерати, для яких революція була прикладом найгострішого душевного садизму. Нащо ж його друковано? Художню, бачите, вартість має <...>. Я ще маю зазначити, що пролетарська творчість— елементарна, проста, але здорова й корисна <...>. Необхідно утворити при редакціях журналів і газет контрольної секції з людей ідеологічно витриманих, цілком розуміючих вимоги щодо пролетарської творчості, які б контролювали б [так!] рецензії «штампованих письменників», тобто літературну поліцію». У тому ж випуску на тій самій сторінці вміщено памфлет-відповідь Хвильового «Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян». Письменник виступав проти непрофесійності в літературі. Початок дискусії свідомо zorganizував редактор газети «Вісті» Василь Блакитний, який перед друком статті Яковенка ознайомив з її змістом Хвильового. Микола Григорович полемізував зі своїми опонентами на сторінках таких публіцистичних творів, як «Камо грядеши?» (1925 р. — вийшов окремих збірник памфлетів), «Думки проти течії» (надруковано окремою книжкою 1926 р.), «Апологети писаризму» (публікувалися на сторінках газети «Культура і побут» у період з 28.02. по 28.03.1926 р.), статті «Вас. Еллан» (надрукованій 1927 р.), «Україна чи Малоросія?» (твір не був допущений до друку). У травні 1925 р. Хвильовий отримує підтримку в Академії Наук у Києві. У «літературній дискусії» також бере участь неокласик Микола Зеров, який у липні-листопаді 1925 р. друкує на сторінках часопису «Життя і революція» статті «Європа— просвіта — освіта — лікнеп», «Євразійський ренесанс і пошехонські сосни». «Дискусія» набуває інтелектуального характеру. Хвильовий і Зеров листуються. У січні 1926 р. засновується славнозвісна ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури). 26 квітня 1926 р. товариш Й. Сталін у листі «Товаришу Кагановичу [голова компартії України] та іншим членам ЦК КП(б)У» відзначав, що «не можна українізувати згори пролетаріат», і вів далі, що «цей рух», очолюваний некоммуністичною інтелігенцією, може набрати місцями характеру боротьби за відчуження української культури та української громадськості від культури й громадськості загальнонародянської, характеру боротьби проти Москви взагалі, проти росіян взагалі, проти російської культури та її найбільшого досягнення ленінізму. Як приклад такої боротьби Сталін називав саме Хвильового. Позалітературний характер дискусії виходив на поверхню. Як альтернатива ВАПЛІТЕ в січні 1927 р. створюють ВУСПП (Всеукраїнську спілку пролетарських письменників) — «організацію письменників, беззастережно відданих лінії партії». 20 листопада 1926 р. «Звіт ЦК» на десятому з'їзді КП(б)У присвячений ухилам Хвильового. 14 січня 1928 р. ВАПЛІТЕ ліквідується, проте 28 січня робиться спроба її врятувати: Микола Хвильовий, Михайло Ялович та Олесь Досвітній пишуть покаєнного листа. Таких листів у житті Миколи Григоровича було два (2-й — 22 лютого 1928 р.) і виступ — промова на Харківській організації ВУСПП (1930 р.).

Проблеми, до яких звертався Хвильовий у своїх памфлетах²:

- 1) загальні політичні міркування погляди на Україну та українську націю (мотив «темної батьківщини»);
- 2) погляди на мистецтво, ширше — культуру:
 - протиставлення Європа— «Просвіта» (професіоналізм, майстерність) масовізм, «призив до літератури»);
 - теорія азійського ренесансу (Україна— предтеча «азійського ренесансу», бо прийшов «занепад Європи» за О. Шпенглером);
 - теорія вітаїзму / активного романтизму (романтика вітаїзму— нове споглядання, нове відчуття, в основі якого — віра в нову, інтелігентну людину);
 - думки про те, що українська література не повинна орієнтуватися на сучасну російську літературу, оскільки має свій, рівноцінний літературний процес.

Мистецтво Хвильовий розуміє не як засіб «будування» життя («оспівування тракторів, а не людей», примітивізм, утилітаризм, «хронічне позадництво»), а як засіб пізнання життя (перетворення життя митцем). Головна ознака мистецтва, за Хвильовим,— «це його нестримний вплив на розвинений талант». Головні риси мистецтва: основоположний естетизм, надкласовість, серцевинний психологізм. Письменник уважав, що кожна доба породжує відповідний їй стиль. Реалізм відсувався до часів «загірної комуни», коли життя стане прекрасним, а для своєї сучасності — «доби горожанських війн» — він жадав романтики вітаїзму.

Коли б йому вдалося знайти аудиторію, можливо, українство вже тоді пододало б свій культурний «довгобуд». Але «середовища» немає, на це Хвильовий постійно жаліється. Він скочив на підніжку потяга

² За браком часу зміст памфлетів можна випустити. Друкуємо його як довідкову інформацію, прагнучи уникнути непорозумінь.

української ідеї, став біля керма й запалив у топці полум'я. Потяг рушив у невідомість, і його єдиний пасажир став бранцем.

Перша збірка прозових творів «Сині етюди» вийшла друком у Харкові у ДВУ 1923 р. Збірка ж «Осінь» була надрукована в харківському видавництві «Червоний шлях» 1924 р.

Сам Микола Хвильовий писав у «Вступній новелі» про свої твори: «А тепер про зміст. Свою наймолодшу збірку я писав на початку 30-х рр. нашого століття (у 1921-22 рр.). У кімнаті, де я працював, було страшенно тісно (жило багато народу), так що я міг сідати за стіл лише вночі. Саме тому, мабуть, у моїх творах і мжичка.

Ні, мабуть, не тому: я просто фіксував настрої тридцятих років.

Тепер про форму. Я, знаєте, належу до того художнього напрямку, який сьогодні не в моді. Я, пробачте за вольтер'янство, я ... романтик. Саме відси й іде розхристаність і зворушливе шукання самого себе до ста двадцятих років (я думаю прожити сто п'ятдесят) <...>.

Мова. Мова моїх творів надзвичайно кострубата».

Збірки «Сині етюди» і «Осінь» є стильовим експериментом і шукають нових форм вислову. У літературній хрестоматії «За 25 літ» Максим Рильський та Ананій Лебідь пишуть про Миколу Григоровича таке: «Революціонер із голови до п'ят, Хвильовий міцно зв'язаний із кращими традиціями української художньої літератури: можна сказати, що шукання Хвильового почалися там, де урвалися шукання Коцюбинського». Юрій Лавріненко вважає, що в творчості письменника поєднано дві стильові традиції романтизм (утвердження романтики вітаїзму, багатоплановість, поєднання патетики і гротеску, використання засобу романтичної іронії) та бароко (створений образ сильної, підпорядкованій вищій силі людині, залюбленість у темі смерті, контрастність образів).

У подальших творах Микола Хвильовий переходить до виразно сюжетних оповідань, у яких уся увага зосереджена на психологічному розвитку персонажів.

Причини цієї зміни:

✓ художні засоби Хвильового мали зовнішній ефект, а надуживання ними втомлювало читача й надокучало йому;

✓ революційно-бойова лірика вже звучала фальшиво.

Дослідник Костецький виділяє три періоди в творчості Миколи Хвильового:

1) 1921-24 рр. — період експерименту й шукання («Кіт у чоботях», «Синій листопад», «Свиня»);

2) 1925-30 рр. — період творчого змужіння (полемічні памфлети, «Іван Іванович», «Вальдшнепи», «Повість про санаторійну зону»);

3) 1931-33 рр. — період поразок, відступів, період переважання публіцистики.

Риси ідіостилю Миколи Хвильового:

1) особливо сильні суб'єктивні елементи (ліричні відступи, емоційність);

2) значна увага приділяється мові й словам:

✓ асоціативне звучання назв;

✓ нахил до надавання «смаку» й «аромату» словам;

✓ впроваджує в прозу вислови з інших мов, послуговується також елементами суржику;

✓ заохочує читача до артикуляції слів;

✓ надає буквам і звукам окремого життя;

3) широко використовуються діалоги (через революційний час, короткість оповідань, брак загальноприйнятих методів характеристики чи мотивації дії), у яких поєднуються розмовні вирази, діалектні форми, мовна мішанина;

4) наголос ставиться на конструктивній ролі образності:

✓ проза наближається до поезії через численне вживання метафор та порівнянь (від ніжних до фантастичних та гротескових);

✓ зображення, фрази, уривки слугують композиційній меті в оповіданнях: виконують музичну функцію в лейтмотивах або ліричних рефренах;

«Тем Хвильовий не шукає, бо все життя є для поета темою, а наш автор є в прозі більшим поетом, ніж у поезії. Ряд стилістичних ознак, що властивими є творцеві римованих рядків, надають своєрідно-вередливої ароми етюдам...» — М. Доленго («Імпресіоністичний струміль», «Червоний шлях», 1927, № 1-2, С. 169).

5) автор спілкується з читачем: перериває розповідь, звертаючись до читача про пораду в справі літературних засобів;

6) письменник включає до своїх творів уривки народних пісень, цитати з щоденників «читачів» та інших персонажів, листи і навіть розповідь у межах розповіді;

7) посилається на інших авторів та літературних персонажів: Гоголя, Горького, Тичину, Шевченка, Чичикова, Катерину та ін.;

8) Микола Хвильовий використовує засоби зорового впливу на читача: вставляє прямокутні блоки, у яких читаємо зміст афіш і плакатів, послуговується дужками, цифрами, датами, бавиться розділовими знаками;

9) твори — контрастні.

Бесіда за питаннями:

1. Чи ви знайомі з творчістю Миколи Хвильового?
2. Поясніть псевдонім письменника.
3. Микола Григорович народився в селищі. Яку роль відіграло МІСТО в житті письменника? Як ви ставитесь до опозиції *місто* ↔ *село*, особливо актуальної в першій половині ХХ ст.?
4. Чи ви відвідували будинок «Слово»? Чи помітили ви помилку на меморіальній дошці будинку «Слово»?
5. Прокоментуйте передсмертну записку Миколи Хвильового до товаришів.
6. Як ви вважаєте, письменник наклав на себе руки чи його було вбито?
7. Чому малий Микола, жебраючи хліба, відчув, що зрадив самому собі?
8. Чому, на вашу думку, перед самогубством Микола Хвильовий читає «Беси» Пушкіна?
9. Як ви розумієте опозицію *життя* ↔ *смерть* у «Вступній новелі» Хвильового?
10. У чому полягала трагедія Миколи Хвильового як людини й письменника?
11. Яким, на вашу думку, повинне бути мистецтво?
12. Чи повинне мистецтво мати утилітарну настанову виховувати людей у межах певної ідеології?
13. Як ви ставитесь до тези «Гаркун-Задунайський чи Зеров?», проголошеної Миколою Хвильовим? Хто такий Гаркун-Задунайський?

Закріплення вивченого матеріалу.**Бесіда за питаннями:**

1. У чому виявляється «європейскість» Миколи Хвильового?
2. На який шлях розвитку літератури спрямовував письменник своїх сучасників?
3. Чи знаєте ви, як перекладається зі старослов'янської «Камо грядеши»?
4. Микола Хвильовий написав збірку памфлетів «Камо грядеши» у формі листів до молоді. Чому письменник уважав, що від молоді (цього нестійкого прошарку) щоразу залежатиме наступний період історії?
5. Поясніть слова Євгена Маланюка: «Здається, що навіть у самому музично скомплікованому, новаторсько-виключному, якомусь аж скрипково-віртуозному стилі новель Хвильового звучить жагучий протест суверенно-державної психіки нового Українця проти колоніально-провінціальної всеукраїнської Енківщини».
6. Поясніть слова Михайла Могілянського про перші памфлети Хвильового: «У кімнаті, де було так душно, що дихати ставало важко, раптом відчинено вікна, і легені разом відчували свіже повітря».
7. Чому Микола Зеров характеризує памфлети Хвильового як «крик серед опівночі в якимсь глухім окопі»?
8. Як ви ставитесь до твердження дослідників про те, що рання творчість письменника експериментальна?
9. Чому Максим Рильський та Ананій Лебідь говорять про те, що Хвильовий продовжує шукання Михайла Коцюбинського?

Оголошення результатів навчальної діяльності.**Домашнє завдання.**

Скласти хронологічну таблицю основних віх життя й творчості Миколи Хвильового [8:63-69], прочитати в хрестоматії новелу «Я (Романтика)».

Підсумок і завершення уроку.